

אכילה, תדרוש ממנו שיעור אכילה בכזית?

ומתריצין: רבי מאיר דורש את שני הפסוקים לשיעור אכילה, חד לשיעור אכילה בכזית. מפסוק אחד הוא לומד שאינו מטמא אלא בשיעור איסור אכילתו דהיינו בכזית. וחד לשיעור אכילה בכדי אכילת פרס. ומפסוק שני לומד שאם שהה באכילת הכזית יותר מכדי אכילת פרס הרי הוא כשאר אכילות שאין מצטרפין לעונשין ואף זו אין מצטרפת ליטמא בבית הבליעה.

כי סלקא דעתך אמינא הואיל וחידוש טומאת בית הבליעה הוא, שלא מצאנו בתורה טומאה כזו שאין לו טומאה מבחוץ אלא בבית הבליעה, לכן הייתי חושב שאפילו אם שהה באכילה יותר מכדי אכילת פרס נמי ליטמא קמ"ל דאינו מטמא אא"כ אכל שיעור כזית נבלת עוף טהור בכדי אכילת פרס.⁽²¹⁾

וכיון שעסקינן בדרשות הפסוקים בענין נבלה וטריפה, מביאה הגמרא ברייתא הדורשת את הכתוב, וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלוהו:

תנו רבנן: "וחלב נבלה וחלב טרפה". בחלב בהמה טהורה הכתוב מדבר! אתה אומר

בחלב בהמה טהורה הכתוב מדבר או אינו אלא בחלב בהמה טמאה?

אמרת, טיהר מכלל שחוטא ששחיטה מטהרת מלטמא, וטיהר מכלל חלב, שנאמר בפסוק שחלב נבילה טהור, ואם כן הוציא לך הכתוב שחוטא וחלב מכלל טומאת נבלות. מה כשטיהר מכלל שחוטא, בטהורה ולא בטמאה, כמו שטיהר הכתוב בשר שחוטא מלטמא לא טיהר אלא בטהורה, אף כשטיהר מכלל חלב בטהורה ולא בטמאה, כך לא טיהר הכתוב מטומאת נבילה אלא חלב טהורה ולא טמאה.

או כלך לדרך זו, דאיכא למילף בבמה מצינו איפכא: טיהר מכלל נבלה, וטיהר מכלל חלב. טיהר הכתוב חלב מכלל טומאת נבלה וכן מצאנו שטיהר הכתוב בעלמא נבלה אחת גבי עופות [כמו שיתבאר בסמוך] והוציאה מכלל טומאת נבלות. מה כשטיהר מכלל נבלה, טיהר הכתוב בטמאה ולא בטהורה שלא טיהר מלטמא בבית הבליעה אלא נבלת עוף טמא, אף כשטיהר מכלל חלב בטמאה ולא בטהורה, כך לא טיהר מלטמא אלא חלב של בהמה טמאה ולא טהורה.

אמרת, כשאתה בא בדרך זו, בדרך הראשון ללמוד משחוטא, היא בטהורה נמצא

ב-ע

וקמ"ל ההלכה לקצר את הצירוף רק לכדי אכילת פרס. ובסוגיין דבאכילת עוף טהור דחידוש הוא ס"ד לומר דיטמא אפילו ביותר מכדי אכילת פרס חזינא כהצד השני שביארנו, שההלכה מקצרת את זמן הצירוף.

ויעויין לעיל סט א שהבאנו את דברי הגר"ח בגדר טומאת בית הבליעה.

ובעצם הדין שנתבאר דמצטרפת אכילת נבלת

21. בכתבי הגרי"ז הביא ראיה מסוגיין לפשוט ספק בדין אכילת פרס, האם אלולי שנאמרה ההלכה של שיעור זמן אכילת פרס היה צריך כדי להתחייב, לאכול כזית בבת אחת ממש ולא היתה מצטרפת אכילה אפילו בזמן של אכילת פרס, ובאה ההלכה להאריך את זמן הצירוף לכדי אכילת פרס, או דילמא דבלא ההלכה היה צירוף אפילו בזמן ארוך יותר מאכילת פרס,

שהפסוק אינו מטהר אלא בטהורה.

כשבא בדרך זו בדרך השני ללמוד מעוף טמא **היא בטמאה**. נמצא שהכתוב אינו מטהר אלא בטמאה הילכך במה מצינו ליכא למילף.

תלמוד לומר טריפה, מי שיש במינה טריפה אלא בהכרח הכתוב מדבר בנבלת בהמה שיש בה דין טריפה לאסרה מאכילה, דהיינו בהמה טהורה.

ופרכינן: **אוציא את הטמאה שאין במינה טריפה**, ממשמעות טריפה נלמד שאין להוציא אלא בהמה טמאה שאין במינה טריפה שיהא חלבה טמא, **ולא אוציא את החיה שיש במינה טריפה ואין להוציא את החיה הטהורה שיש במינה טריפה ויהא חלבה טהור** כמו בהמה טהורה? **תלמוד לומר לומר "ואכל לא תאכלוהו"**. ודרשינן, מי שחלבה אסור ובשרה מותר, דוקא היא חלבה טהור. **יצא חלב חיה, שחלבה ובשרה מותר**, שלא טיהר הכתוב את חלבה מלטמא.

ומקשינן על הברייתא: **אמר ליה רב יעקב בר אבא לרבא: אלא מעתה דקתני "מה כשטהר מכלל נבלה בטמאה ולא בטהורה"**, דמשמע נבלת בהמה טמאה היא טהורה, **נבלת בהמה טהורה הוא דמטמאה, נבלת בהמה טמאה לא מטמאה**, אתמהה?! כיצד אפשר לומר שנבלת בהמה טמאה אינה מטמאה?

ומתצינן: **אמר ליה רבא לרבי יעקב בר אבא: כמה סבי שבישתו בה**. אני תמה על

זקנים מרובים שכמותכם שנשתבשתם בה. **סיפא אתאן לנבלת עוף טמא**. הא דקתני סיפא "מה כשטהר מכלל נבלה בטמאה ולא בטהורה" אינו מדבר אלא בעוף טמא, שטיהר הכתוב מלטמא בבית הבליעה, ולא דיבר כלל בבהמה טמאה. שאינו בא ללמד על חלב טמאה בדרך זו אלא מדין עוף טמא [שאין נבלתה מטמאה בבית הבליעה], ולא מדין בהמה טמאה [שנבלתה מטמאה].

והגמרא חוזרת לדון בדעת רבי מאיר במשנתנו דסבירא ליה שמליקה מטהרת עוף טרפה מלטמא בבית הבליעה, ומביאה מחלוקת אמוראים בשיטתו:

אמר רבי יוחנן, לא טיהר רבי מאיר מליקת טריפה מטומאת נבילה אלא רק בעופות תמימין ששייך בהם מליקה, אבל בעופות בעלי מומין לא טיהר על ידי מליקה.

ורבי אלעזר אמר: אפילו בבעלי מומין, שאינם ראויים למזבח, סובר רבי מאיר דמהני מליקה לטהרם מטומאת נבילה, ודלא כמשנה לעיל סח ב ששם סובר התנא שאין המליקה מטהרת בעלי מומין.

וכן מצינו, **איתמר נמי, אמר רב ביבי אמר רבי אלעזר: מטהר היה רבי מאיר בבעלי מומין, וחידוש נוסף, ואפילו באוויזין ותרנגולים שאינם קריבים למזבח, ובכל זאת אם הוקדשו בפנים מהני מליקה לטהרם מטומאת בית הבליעה**. וכמו בטריפה שאינה קריבה למזבח בתורים ובני יונה ובכל זאת נטהרה במליקה הואיל ומליקה מכשירה קדשים בפנים בכל עוף.

או דלמא גם עז מינא דבהמה הוא כעגלה, וכיון ששניהם מין בהמה הם אף שזו מין דקה וזו מין גסה, מהני עריפה לטהר בשניהם מטומאת נבילה? (22)

וספיקו של רב ירמיה לא נפשט אך הגמרא דנה להוכיח מדבריו דין נוסף בדיני עגלה ערופה:

יתיב רב דימי וקאמר לה להא שמעתא דרבי ירמיה.

אמר ליה אביי: מבלל, דעגלה ערופה טהורה היא. כיון שכל הספק הוא אם עריפת עז דינה כמו עריפת עגלה, ומוכח דבעגלה עצמה ודאי מהני העריפה לטהרה?

אמר ליה רב דימי לאביי: אין, אמרי דבי רבי ינאי, כפרה כתיב בה בקדשים. עגלה ערופה נקראת כפרה דכתיב [דברים כא, ה] "כפר גא לעמך ישראל". ולכן עריפתה מטהרת כמו בקדשים שגם הם באים כדי

ואחרי שלמדנו דימוי של אווזין ותרנגולין לעורף, מסתפקת הגמרא בדיני עגלה ערופה אליבא דרבי מאיר:

בעי רבי ירמיה: ערף עז על החלל, במקום לערוף עליו עגלה כדין, מהו לרבי מאיר? האם נאמר כמו שמטהר רבי מאיר במליקת אווזים ותרנגולין הואיל והם בכלל עורף שמליקתו מטהרת מנבילה, כך מעשה עריפת העז מטהר מנבילה כמו שמהני עריפה להכשר עגלה לטהר מידי נבלה.

וביאור צדדי הספק:

אווזים ותרנגולים טעמא מאי, הטעם שהותרו לרבי מאיר אף הם על ידי מליקה כעורף, דמינא דעופות נינהו, משום ששניהם מין עופות הם, והרי מהני מליקה לטהר עורף בפנים והוא הדין הם, אבל עז, לאו מינא דעגלה נינהו, עז אינו אותו המין של עגלה, שהרי העז הוא מין דקה ועגלה היא מין גסה, ולכן לא מהני עריפת העז לטהרה כמו שמהני בעגלה?

טמא, כיון דאף באופן כזה נחשב שאכל כזית, וטומאת בית הבליעה היא טומאת אכילה. ודו"ק.

22. במנ"ח [מצוה קס"א] כתב דאם ערף את העגלה ונמצאת טריפה מטמא. והביא שהמל"מ [פ"ג מאבות הטומאה הי"ג] נסתפק בזה, והביא שזו איבעיא בירושלמי אם עריפת עגלת טריפה מטהרת מטומאה.

והגרי"ז בכתביו הוכיח מסוגיין לפשוט את ספק הירושלמי מדבעי דווקא בערף עז, דלאו מינא הוא, ומשמע דאם היה עורף דבר אחר שהוא ממין עגלה אע"פ שהיה חולין או טריפה מטהר מנבלה, עיי"ש.

ובולעו ואח"כ אוכל עוד כחצי כזית בתוך זמן אכילת פרס דמצטרפי לטמא, כיון דדין טומאת בית הבליעה הוא באכילה, וכל דהוי אכילה להצטרף לאיסור מצטרף גם לטומאה.

אולם הרש"ש [בנדה מב ב] חולק עליו וכתב דחייב בכדי אכילת פרס הוא דווקא בזמן שאכל חצי זית ונשאר עומד בבית הבליעה, ובתוך כדי אכילת פרס הוסיף לאכול עוד חצי זית דאז מצטרפים לטמא, אבל באופן שאכל ובלע חצי זית גם אם יאכל אח"כ עוד לא יצטרף לראשון. וכן כתב החת"ס באו"ח סימן ק"מ.

ובמנ"ח הביא אופן מחודש נוסף לדבריו, שאם אכל חצי זית והקיא וחזר מיד ואכלו,

לכפר. (23)

ופרכינן: **מתיב רב נתן אבוה דרב הונא:** כתיב גבי חלב "ואכל לא תאכלוהו", ודרשינן: **אין לי לטהר מידי נבלה אלא חלב שאסור באכילה ומותר בהנאה** דכתיב "יעשה לכל מלאכה". **חלב של שור הנסקל ועגלה ערופה** שאסורים בהנאה, **מנין שטהור מטומאת נבילה? תלמוד לומר "כל חלב",** שסמוך לו כתיב "כי כל אוכל חלב מן הבהמה", ומרבינן חלב שור הנסקל ועגלה ערופה שאף על פי שאסורים בהנאה חלב שלהם טהור.

ומקשה רב נתן, **ואי סלקא דעתך עגלה ערופה טהורה היא,** כיצד סלקא דעתך למימר היא טהורה וחלבה טמא, דאם עגלה ערופה אכן טהורה היא כדאמר רב דימי, למה צריך פסוק מיוחד לרבות חלבה שטהור, הרי לא יתכן שהעגלה טהורה וחלבה טמא.

ומתריצין: **היכא דערף מיערף, לא איצטריכא ליה,** לא צריך פסוק מיוחד לטהר חלבה של עגלה לאחר שנערפה כיון שכולה טהור. **כי איצטריכא "כל חלב" לטהר חלב עגלה, היכא דשחטא מישחט,** באופן שלאחר שנאסרה מחיים [כמו שיבואר להלן], נשחטה, ואף שהיא אסורה, למדנו שחלבה טהור.

ומקשינן: **ותיהני ליה שחיטה לטהרה מידי נבלה.** אף על פי ששחיטה אינה מתירתה לא באכילה ולא בהנאה, מכל מקום תטהרנה מלטמא, שלא מצאנו שחוטתה בבהמה טהורה שמתמאה, וממילא פשיטא שחלבה גם כן טהור, ככל בשרה, ואמאי אצטריך קרא לטהר חלבה?

ומתריצין: **לא צריכא, שמתה.** מדובר בעגלה שמתה [לא בשחיטה] שבשרה טמא ועל כן צריך את הפסוק כל חלב לטהר את

בגלל שהתחיל מעשה עריפה. והביא משמיה דהגרי"ז בביאור הדבר, דכיון דכתיב בעגלה "והורידו" זקני העיר את העגלה אל נחל איתן אמרה תורה שירידתה אוסרתה. [ולכאורה יתכן מקור נפלא לדברי הגרי"ז מהירושלמי סוטה מג ב "מאימתי היא נאסרת, והורידו משעת הורדה"].

ובתוס' ביומא נט ב בד"ה והרי כתבו דבעגלה ערופה ליכא דין מעילה אלא רק איסור הנאה, וכן כתבו התו"י יומא סא ב בד"ה ועגלה. אך יש מהראשונים שכתבו דאף מעילה יש בה. [יעויין ר"ש משאנ"ץ פסחים כו].

ובנתיבות הקודש הביא ספיקו של בעל האור שמח אם אמרינן קדשים שמתו יצאו מידי מעילה, האם האיסור עדיין קיים או שהותר

23. כאן בסוגיא הובא הדמיון לקדשים לענין טהרת העגלה, ובמגילה כא א ילפינן נמי מהאי קרא דכל היום כשר לעריפתה. ובקידושין נו. הובאה דרשא זו לאסור את העגלה בהנאה, ולשון רש"י שם "דירידתה לנחל היא הגורמת לה שם עריפה ואוסרתה".

ובנתיבות הקודש הקשה דהא אמרינן בקידושין דלא מצינו בע"ח אסורין, והיאך אסרינן עגלה מחיים? וביאר דעל כרחק ירידתה לנחל איתן זהו תחילת מעשה עריפה, ועל ידי מעשה נאסרינן בע"ח אפילו מחיים.

אלא דהקשה מדברי הרמב"ם [פ"י מרוצח ה"ו] דאף אם לא נערפה, אם מתה או נשחטה אחר ירידתה הרי זה אסורה ותקבר. ומשמע דנחל איתן הוא דין גמור שאוסר אותה ולא

חלבה, אף על פי שהיא אסורה בהנאה ואין אני קורא בה "יעשה לכל מלאכה".

ומקשינן: מכלל, מהא דמוקמינן בעגלה שמתה, מוכרח דמחיים אסורה שעגלה נאסרת בהנאה מחיים קודם שמתה אף על פי שעדיין לא נערפה?

ומתריצין: אין, אכן כך. דאמר רבי ינאי: גבול שמעתי גדר בדבר זה שמעתי מאימתי נאסרת העגלה בהנאה, ושכחתי. ונסבין חברייא למימר, וסבורים התלמידים מדעתם לומר, ירידתה לנחל איתן היא אוסרתה. שהירידה לנחל איתן היא הגורמת לה שם ערופה ועל כן היא נאסרת כבר מחיים. (24)

הדרן עלך חטאת העוף

נאסרת מחיים, מזמן ירידתה לנחל איתן. וכן הנחת הסוגיא בקידושין נו א. אך בכריתות כד ב פליגי בה אמוראי, דאיתמר עגלה ערופה מאימתי היא נאסרת רב המנונא אמר מחיים רבא [רבה] אמר לאחר עריפה וכו' יעו"ש.

האיסור מדאורייתא. ויש ראייה לפשוט ספיקו מסוגיין, דלרב המנונא ירידתה לנחל אוסרתה ויש בה מאותו זמן קדושה, ואף על פז כן פסק הר"מ שבמתה אסורה בהנאה, וחזינא דהאיסור לא פקע. 24. הסוגיא כאן נקטה בפשיטות דעגלה ערופה